

КРИТЕРІЇ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

© Ю.В. Пасічник, 2009

Анотація. З'ясовано специфіку формування та розвитку соціально-орієнтованої ринкової системи, зокрема у Швеції та Україні. Наведені окремі показники соціально-економічного розвитку України та запропоновано додаткові критерії для оцінки стану соціально-орієнтованої економіки.

Протягом першого десятиліття XXI ст. в Україні формується новий тип демократичної держави з відповідною моделлю ринкового господарства. Ці процеси протікають в складних умовах глобалізації, а останнім часом певні корективи вносить світова фінансова криза. У періоди трансформаційних змін наукові та активні громадські прошарки суспільства намагаються дати пояснення та відповідні рекомендації щодо цих процесів у напрямі пошуку оптимальних варіантів. Еволюція економічного розвитку підтвердила життєздатність певних господарських моделей. Так нині увагу привертає модель соціально-орієнтованої економіки. Процес її формування та реалізації в окремих країнах, незважаючи на окремі недоліки, свідчить про оптимальність у поєднанні інтересів держави, населення та бізнесу. Основні її ознаки такі:

- наявність інститутів соціально-відповідального підприємництва;
- подолання бідності основної маси населення;
- соціальна захищеність малозабезпечених верств населення;
- наявність неформальних інститутів, які контролюють соціально-економічні процеси;
- зменшення диспропорцій у рівні доходів окремих верств населення та регіонів.

Ця модель започатковувалась у післявоєнній Німеччині, хоча сама ідея соціальної справедливості періодично реалізовувалась, в окремих суспільствах починаючи з античних часів.

Соціальна орієнтація економіки в розвинених країнах має різний ступінь розвитку, а відмінності в державному регулюванні економіки визначаються особливостями національних моделей – шведської, німецької, японської, американської тощо.

У таких країнах як США, Канада, Німеччина, Франція, Австрія, Швеція функціонують соціально-орієнтовані економічні системи, де поєднуються ринкові і державні механізми регулювання економіки [1, с. 98].

Протягом останніх трьох десятиліть особливою популярністю серед лівоцентриського електорату Європейських країн користувалась “шведська модель”. Згідно визначення російського вченого І. Грішина це модель “історичного еталону пропорції між ринком і державним втручанням найбільш вдало синтезувавшись в полюсі одного та іншого” [2, с. 45].

Висока економічна ефективність промисловості у Швеції і рівень добробуту ґрунтуються на розвиненому інноваційному секторі.

Так, працюють близько 500 тис. малих та середніх підприємств, на яких залучено третина всього працездатного населення.

Шведська модель характеризується потужною соціальною політикою, спрямована на скорочення майнової нерівності за рахунок перерозподілу отриманого в результаті сплати платежів прибутку для забезпечення гідного життя низько дохідним верствам населення.

Це формує сприйнятливі умови для підтримання належної кваліфікації робітників та службовців як у матеріальній та нематеріальній галузях виробництва так і в невиробничих інтелектуальних сферах.

Порівняно із США частки витрат на перекваліфікацію працівників у Державному бюджеті вища від частки витрат на допомогу по безробіттю. Порівняно із Великобританією зайнятість населення підтримується більшою мірою завдяки перекваліфікації працівників, аніж шляхом збереження кількості робочих місць. Соціальна політика забезпечує високий рівень задоволення суспільних потреб через перерозподіл платежів, надання безкоштовних послуг або послуг за пільговими цінами [4].

Активна і масштабна соціальна політика Швеції позитивно відображається на темпах економічного зростання та суспільному добробуті. Разом з тим є певні проблеми, зокрема:

- зниження конкурентоздатності на внутрішніх і зовнішніх ринках через високий рівень непрямого оподаткування;

- відчутний вплив капіталу;
- зниження рівня трудової активності населення через надвисоку соціальну захищеність;
- розвиток утриманства. У Швеції один із найвищих стандартів здоров'я населення, проте відсоток невиходів на роботу внаслідок хвороби є найбільшим у світі і постійно зростає [1, с. 105].

Отже, ця модель не є оптимальною, проте вона дозволяє збалансувати розвиток суспільства.

Характеризуючи стан економіки України у зрізі соціалізації, необхідно відзначити, що успадкована система господарювання від Радянського Союзу більше була спрямована на індустріалізацію, ніж на реальний добробут населення. Але наявність соціальних структур (профілакторіїв, медпунктів, дитячих садків тощо), при виробничих або управлінських структурах певною мірою компенсувало ці недоліки.

Нині практично не залишилось у складі приватизованих господарюючих суб'єктів об'єктів соціальної сфери і тому значна частка витрат на соціальні потреби реалізується через бюджетні асигнування. Також значно збільшилась нерівність у розподілі доходів між працюючими у розрізі професій, регіонів, галузей. Також значно зменшився вплив професійних спілок на захист інтересів працюючих.

Також необхідно відзначити значно погіршилась ситуація із контролем інфляційних процесів. Рівнем банківських кредитних та депозитних ставок, тарифами для населення, вартістю проїзду в громадському транспорті.

Беручи до уваги актуальність дослідження та розробки відповідних рекомендаційних варіантів увагу вчених всього світу привертає оцінка досконалості цієї системи загалом та окремих її складових. Серед зарубіжних вчених проблемами функціонування соціально-орієнтованої ринкової економіки присвятили свої праці С. Брю, К. Макконелл, Д. Норт, Дж. Стигліц, В. Танці, Р. Штайнер та інші. В Росії, де ця проблема широко дискутується відомими є праці Л. Абалкіна, В. Автономова, К. Акказієва, А. Семьонова, Т. Юрьєва.

Серед вітчизняних вчених плідно працюють О. Білорус, І. Булеєв, Я. Жаліло, Н. Деєв, В. Єрмоменко, О. Новікова, Е. Лібанова, О. Скрипнюк, А Чухно та інші.

Серед критеріїв, які характеризують розвиток країни з соціально орієнтованою економікою найбільш вживаними є темпи зростання ВВП, рівень доходів населення, витрати бюджету на соціальні потреби у різних співвідношеннях.

Окремі показники розвитку України за останні три роки наведені у таблиці [3].

Таблиця

Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2006-2008 рр.

Роки	ВВП		Витрати Державного бюджету України на соціальні потреби		Середня заробітна плата одного зайнятого працівника, грн.	Питома вага ФОП у ВВП у фактичних цінах, %
	у фактичних цінах, млрд. грн.	у фактичних цінах на 1 особу, грн.	обсяг витрат млрд.грн.	частка до ВВП у %		
2006	537,7	11942	107,3	19,9	1061	49,1
2007	713,0	15329	125,3	17,6	1416	49,8
2008	949	20604	159	16,8	1665	46,7

Як свідчать дані таблиці, незважаючи на високу питому вагу фонду оплати праці у ВВП, рівень оплати праці (у 2008 р. в межах 200 дол. США) залишається низьким, але наведені критерії, які використовуються для оцінки соціально-орієнтованої економіки не в певній мірі характеризують соціальну складову добробуту всього суспільства, тому пропонується доповнити такими показниками, як рівень бідності, чисельність трудових емігрантів, чисельність безробітних, співвідношення між часткою найбільш заможних та малозабезпечених верств населення (коефіцієнт Джинні), рівень соціальних допомог в розрахунку на одне домогосподарство. Уведення у методику оцінки ефективності функціонування економіки будь-якої країни у відповідальному поєднанні із іншими макропоказниками дозволить виявляти та спів ставляти динаміку розвитку суспільства.

Література:

1. Новікова О.Ф. Соціальна орієнтація економіки: механізми державного регулювання. Монографія / О.Ф. Новікова, С.М. Гринецька, Л.Л. Шамілова / НАН України Інститут економіки промисловості – Донецьк. – 2009. – 220 с.

2. Гришин И. Шведская модель общественного развития: дихотомия рынок – политика / И. Гришин // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2005. – №10. – С. 76-78
3. www.ukrstat.gov.ua
4. Климко Н.Г., Нестеренко В.Н. *Основи економічної теорії (політико-економічний аспект)*. – К.: Вища школа. – Знання. – 1997. – 571 с.

УДК 338.26.015

С.А. Супруненко

Національний університет державної податкової служби України

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

© С.А. Супруненко, 2009

Розглядається та аналізується податкове планування на рівні держави яке являє собою сукупність законних оптимальних дій, які включають використання нормативно-правових актів з метою зростання рівня надходження податків до бюджету, на ряду з зниженням податкового тягаря.

Податкова система – найбільш вагомий важіль державного регулювання соціально-економічного розвитку. Проблема податків як основного джерела доходу бюджету держави завжди була актуальною і викликала широкі дискусії в наукових колах.

Як відомо, основна мета податкових органів – максимально повне стягування податкових платежів в умовах чинного законодавства. Показником ефективності функціонування податкової системи є рівень отримання податків і ступінь виконання планових завдань по мобілізації доходів до бюджету. Рішення даної задачі досягається в процесі реалізації такої функції управління системою оподаткування, як податкове планування.

Завдання податкового планування неоднозначне і визначається залежно від того, хто його ставить. Державні органи переслідують мету поповнення бюджету, а підприємства прагнуть мінімізувати суми податкових відрахувань.

Як відомо, держава – основна політична формація суспільства, що здійснює його управління, охорону економічної і соціальної структури. Незаперечним також є постулат, що стверджує, демократична правова держава – це податкова держава, оскільки підкреслювали економісти-класики, в податках концентрується вся сукупність економічних, політичних і соціальних інтересів в суспільстві, незалежно від форм його організації і державного устрою країни.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями

Розвиток ринкових відносин потребує наукового дослідження механізму фінансових взаємозв'язків в різних галузях соціально-економічного управління країною. Одне з центральних місць в реалізації цього питання займає розробка напряму податкового планування (на рівні держави і суб'єктів господарювання), які є особливими елементами системи підготовки та прийняття рішень в сфері життєдіяльності держави в процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту. Між ними існує органічний зв'язок, оскільки, не дивлячись на протилежність економічних інтересів учасників, вони мають спільну стратегію – створення стійкої економічної бази в межах країни. Задачею загальнодержавного рівня являється максимальна мобілізація податків та зборів, корпоративного – сплата податкових платежів, а також їх оптимізація.

Нажаль якість податкового планування знаходиться досить на низькому рівні.

Однією з проблем являється слабка обґрунтованість методичних підходів до формування і функціонування механізму податкового планування, наслідком якого є недостатня розробленість питання формалізованого представлення бюджетів всіх рівнів.

В зв'язку з цим існує необхідність вдосконалення методів аналізу, прогнозування і планування бюджетних ресурсів (державних фінансів), які б сприяли оптимізації фінансових взаємозв'язків, визначенню факторів і резервів зростання державних доходів.